

Claudia
Piñeiro

Elena
to vie

ODEON

Claudia Piñeiro
ELENA SABE

© Claudia Piñeiro, 2007
c/o Schavelzon Graham Agencia Literaria
www.schavelzongraham.com
Translation © 2026 by Natália Tyšš Rondziková
Cover design © 2026 by Nikola Janíčková
Slovak edition © 2026 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-575-0921-9

Claudia Piñeiro

**Elena
to vie**

ODEON

Claudia Piñeiro

Elena to vie

Preložila Natália Tyšš Rondziková

Venujem svojej matke

Teraz ju už naozaj poznal, povedal, tú, ktorú počas spoločného života nepochybne miloval, no nikdy nepoznal. Človek je schopný byť s inou bytosťou, až keď tá zomrie a skutočne sa stane súčasťou jeho vnútra.

THOMAS BERNHARD: Rozrušenie

Betónová stavba nie je nič iné ako domček z karát. Stačí ten správny závan.

THOMAS BERNHARD: Temnota

|

I

**Ráno
(druhá tabletká)**

|

1

Stačí zdvihnúť pravú nohu iba pár centimetrov nad zem, posunúť ju vo vzduchu dopredu, aby predstihla ľavú, a v tejto vzdialenosti, či je už veľká alebo malá, ju spustiť. Ide len o to, uvažuje Elena. Lenže zostáva iba pri myšlienke, a hoci mozog prikazuje pohyb, pravá noha sa nehýbe. Nedvíha sa. Neposúva sa vo vzduchu dopredu. Ani následne neklesá. Nepohne sa, nedvíha, neposúva sa dopredu, aby zasa klesla. Len to, nič viac. Ale noha nič. Elena si preto sadne a čaká. V kuchyni svojho bytu. Musí stihnúť vlak s odchodom o desiatej predobedom do hlavného mesta; nasledujúci, o jedenástej, jej bude nanič, lebo tabletku užila o deviatej, a tak uvažuje, vie, že musí ísť tým o desiatej, krátko nato, ako liek prinúti telo poslúchnuť príkaz mozgu. Čoskoro. Ten o jedenástej nie, vtedy účinok lieku zoslabne, až sa celkom vytratí, a bude na tom rovnako ako teraz, ibaže bez vyhliadky, že levodopa zaberie. Le-

vodopa je látka, čo jej koluje v tele, len čo sa tabletka rozpustí, ten názov pozná už dlhšie. Levodopa. Takto jej ju predstavili a ona si to hneď poznačila na papier, lebo vedela, že lekárov rukopis nerozlúšti. Vie, že levodopa jej prúdi v tele. A práve na účinok tabletky čaká na stoličke vo svojej kuchyni. V tejto chvíli jej nezostáva nič iné než čakať. V duchu ráta ulice. Spamäti recituje názvy, akýsi zoznam národných hrdinov a pamätných dní. Odzadu dopredu a odpredu dozadu. Lupo, Moreno, Dvadsiateho piateho mája, Mitre, Roca. Roca, Mitre, Dvadsiateho piateho mája, Moreno, Lupo. Levodopa. Od stanice ju delí iba päť blokov, nie tak veľa, pomyslí si a ďalej recituje a čaká. Päť. Ulice, po ktorých zatiaľ nemôže kráčať svojím ťažkopádnym krokom, len v tichu opakovať ich mená. Dnes nechce nikoho stretnúť. Nikoho, kto by sa jej pýtal na zdravie alebo jej oneskorene kondoloval po dcérinej smrti. Každý deň sa zjaví niekto, kto nemohol bdiť pri rakve alebo prísť na pohreb. Alebo sa neodvážil. Alebo nechcel. Keď niekto zomrie tak ako Rita, zrazu sa na pohreb cíti pozvaný každý. Preto sa nazdáva, že desiata nie je dobrá hodina, cestou na stanicu totiž musí prejsť popri banke a dnes vyplácajú dôchodky, nuž je najvyšš pravdepodobné, že stretne nejakého suseda. Alebo susedov. Banka sa otvára až o desiatej, keď jej

vlak bude vchádzať do stanice a ona s lístkom v ruke podíde k okraju nástupišťa, aby nasadla, no vie, že už pred desiatou tam nájde zástup dôchodcov, ako-by sa báli, že peniaze nevystačia pre všetkých. Banke by sa mohla vyhnúť, iba keby obišla celý blok, čo by jej parkinson neodpustil. Tak sa volá. Elena už dlhšie vie, že niektorým častiam svojho tela nevládne, napríklad nohám. Vládne im on. Alebo ona. Pýta sa samej seba, či má s parkinsonom hovoriť ako s mužom, alebo ako so ženou, lebo názov má síce mužskú podobu, no je to predsa len choroba a tá je ženského rodu. Podobne ako tragédia. Alebo kalvária. Rozhodne sa, že to bude Ona, lebo v duchu jej stále hovorí „kurva jedna“. A kurva je žena, nie muž. Pardon za výraz, povie v duchu. Ona. Doktor Benegas jej to opakovane vysvetľoval, ale Elena stále úplne neporozumela; chápe, čo je s ňou, veď to nosí vo vlastnom tele, ale niektoré lekárove výrazy jej nič nehovoria. Prvýkrát bola pri tom aj Rita. Rita, ktorá je dnes mŕtva. Povedal im, že parkinson je degenerácia buniek nervovej sústavy. Obom sa to slovo priečilo. Degenerácia. Jej aj dcérina. Doktor Benegas si to očividne uvedomil, lebo hneď sa pustil objasňovať. Dodal: choroba centrálnej nervovej sústavy, ktorá degeneruje alebo spôsobuje mutáciu, alebo mení či modifikuje niektoré nervo-

vé bunky, až prestanú tvoriť dopamín. Elena vtedy pochopila, že keď jej mozog zavelí pohyb, príkaz dorazí k nohám, až keď ho tam dopraví dopamín. Ako posol, pomyslela si vtedy. Číže parkinson je Ona a dopamín posol. A mozog nie je nič, uvažuje, lebo nohy ho nepočúvajú. Ako zvrhnutý kráľ, ktorý si neuvedomil, že už nevládne. Ako cisár bez šiat z príbehu, ktorý rozprávala malej Rite. Zvrhnutý kráľ, cisár bez šiat. A teraz zostala len Ona – nie Elena, ale choroba –, posol a zvrhnutý kráľ. Elena opakuje ich mená, tak ako predtým odriekala názvy ulíc, ktoré ju delia od stanice, sú to jej spoločníci pri čakaní. Odzadu dopredu a odpredu dozadu. Cisár bez šiat sa jej nepáči, lebo keď na sebe nemá šaty, je nahý. Väčšmi sa jej pozdáva zvrhnutý kráľ. Vyčkáva, odrieka, kombinuje slová do párov: Ona a posol, posol a kráľ, kráľ a Ona. Skúša to znova, nohy však akoby jej nepatrili, niežeby boli neposlušné, skôr hluché. Hluché nohy. Elena by sa na ne najradšej osopila, nohy, pohnite sa konečne, zrevala by, hoci aj do riti, pohnite sa konečne, doriti, ale vie, že by to bolo márne, nohy by nepočuli ani jej hlas. Preto nekričí, čaká. Odrieka slová. Ulice, králi a zasa ulice. Do svojej modlitby zaraďuje nové slová: dopamín, levodopa. Tuší, že dopa v slove dopamín a dopa v levodope musia byť jedno a to isté, no je to len dohad, ktovie,

odrieka, hrá sa, necháva jazyk zamotať sa, čaká a je jej to fuk, chce iba zabiť čas, aby sa tabletka rozpustila, prúdila jej telom až k nohám a tie sa konečne dozvedeli, že sa majú dať do pohybu.

Je nervózna, čo neveští nič dobré, lebo keď znervózne, lieku trvá dlhšie, kým zaúčinkuje. Nevie tomu však zabrániť. Dnes staví na svoju poslednú kartu v snahe vypátrať, kto zabil jej dcéru: prehovorí s jedinou osobou na svete, o ktorej verí, že ju dokáže presvedčiť, aby jej pomohla. Výmenou za dlh z dávnej minulosti, takmer zabudnutý. Pokúsi sa ten dlh vymôcť, hoci Rita by nesúhlasila, keby tu bola, život nie je výmenný obchod, mama, sú veci, ktoré sa robia len preto, lebo to káže Boh. Nebude to ľahké, ale za pokus to stojí. Žena, ktorú hľadá, sa volá Isabel. Ktovie, či si ju bude pamätať. Sotva. Ritu si pamätá, koncom roka jej vždy pošle pohľadnicu. Možno ani nevie, že zomrela. Ak jej to nikto nepovedal, ak nečítala jediné smútočné oznámenie, ktoré v mene cirkevnej školy, kde Rita pracovala, uverejnili až dva dni po jej pohrebe: vedenie a pedagogický zbor, žiaci a rodičia sú v týchto chvíľach v myšlienkach s Elenou. Ak tú ženu dnes nenájde, v decembri určite pošle pohľadnicu adresovanú mŕtvej a zažela jej veselé Vianoce a šťastný nový rok. Áno, Ritu si pamätá, ale ju, Ele-

nu, ťažko. A keby si na ňu aj spomenula, so starým zhrbeným telom, ktoré nezodpovedá veku, by ju nespoznala. Bude to Elenina úloha, keď sa jej ocitne zoči-voči, vysvetlí jej, kto je a prečo pred ňou stojí. Porozpráva jej o Rite. A o jej smrti. Povie jej aspoň to málo, v čom sa zo všetkých tých rečí vyzná. Elena vie, kde nájde Isabel, ale netuší, ako sa k nej dostane. Presne tam, kam ju pred dvadsiatimi rokmi zaviedla ona sama, keď nasledovala Ritu. Ak jej bude priať šťastie, ak sa Isabel nepresťahovala, ak nezomrela ako jej dcéra, nájde ju tam, v starom dome vo štvrti Belgrano, za ťažkými drevenými dverami s bronzovým kovaním, hneď vedľa lekárskeho ambulancií. Nepamätá si názov ulice, ale keby si spomenula na otázku, ktorú jej vtedy položila dcéra – mama, počula si už niekedy o ulici s názvom Bojovník za nezávislosť? –, hneď by si ju vybavila. Čoskoro sa to dozvie, lebo si spomína, že to bol jeden-dva bloky od triedy, čo sa ťahá okrajom Buenos Aires od Retira až po General Paz, blízko parčíka a železničnej trate. Vlak nevideli, ale počuli jeho hrmot a Rita sa spýtala, čo je to za linku, no Isabel neodpovedala, lebo plakala. V snahe zistiť, ako sa tam dostať po druhý raz, takmer po dvadsiatich rokoch, Elena zašla do taxislužby na rohu, ktorú zriadili pred pár rokmi

v priestoroch bývalej pekárne. Kupovala tam pre rodinu chlieb každodenný, odkedy sa po svadbe prisťahovala do štvrte, až kým chlieb nezmizol a nezjavili sa taxíky. Šofér nevedel, som tu nový, ospravedlnil sa a obrátil sa na majiteľa. Zopakoval Elenine slová, trieda, čo lemuje Buenos Aires od Retira až po General Paz, blízko železničnej trate, a majiteľ odpovedal Osloboditeľ a Elena nato áno, volá sa Osloboditeľ, teraz, keď to vyslovil, si spomenula, a že sa potrebuje dostať do Belgrana k jednému parčíku. Olleros, povedal iný šofér, práve sa vrátil z jazdy – tým si už nie som istá, odvetila Elena – Olleros, zopakoval sebaisto muž, no ona si na názov ulice nespomínala, zato na drevené vráta a bronzové kovanie áno, aj na Isabel a jej manželku, na manžela len matne. Chcete zviezť? spýtali sa a Elena povedala nie, je to ďaleko a drahé, radšej pôjde vlakom a v krajnom prípade, keby už nevládala a jej telo by sa neodvážilo do metra, vezme si taxík na Námestí ústavy – spravíme vám cenu, navrhol majiteľ – nie, vďaka, odpovedala – zvezieme vás na sekeru, naliehal – vlakom, zopakovala Elena, nemám rada dlhy, a nedala im šancu ďalej naliehať – žiadne metro vás nevyhodí blízko, pani, iba na stanici Carranza, ale odtiaľ to máte dobrých desať blokov, ak si vezmete taxík, dajte si pozor,

aby vás neprevážal, povedzte taxikárovi, nech ide rovno po Triede deviateho júla až na Osloboditeľa a odtiaľ zasa stále rovno až po Olleros – teda vlastne nie, opravil majiteľa šofér, čo sa vyznal, lebo Osloboditeľ sa mení na Figuerou Alcortu, pred Planetáriom musíte dať pozor, aby zahol doľava k Pamätníku Španielom a vrátil sa na Osloboditeľa – alebo pri Palermskom hipodróme, spresnil majiteľ, ale nenechajte sa prevážať, vážne vás tam nemáme hodiť? Elena odišla bez slova, na tú otázku už odpovedala a každá maličkosť ju stála veľa námahy, nemala silu opakovať dvakrát to isté.

Námestie ústavy, Deviateho júla, Osloboditeľ, Figueroa Alcorta, Planetárium, Pamätník Španielom, Osloboditeľ, Olleros, drevené dvere, bronzové kovanie, dvere, Olleros, Osloboditeľ, Deviateho júla, Námestie ústavy. Odzadu dopredu, odpredu dozadu. Nepamätá si, kam má v tých litániách zaradiť Hipodrómu. Čaká, premýšľa, znova počíta ulice. Tých päť, čo ju delia od stanice, a tie ďalšie, ktoré nepozná alebo sa na ne nepamätá, tie, ku ktorým mieri, aby vymohla dlh, v ktorý verí, lebo nič iné jej nezostáva. Kráľ bez koruny. Ona. Posediačky sa pokúša zdvihnúť pravú nohu do vzduchu, noha to tentoraz vezme na vedomie a zdvihne sa. Vie, že je pripravená. Dlane si zaprie o stehná, chodidlá spojí, aby

nohy v kolenách zvierali uhol deväťdesiat stupňov, potom preloží cez prsia pravú ruku k ľavému plecu a ľavú k pravému, rozhodá sa na stoličke a švihom vstane. Takto jej pomáha vstať doktor Benegas, keď ju vyšetruje, a ona vie, že je to síce náročnejšie, no volí tento spôsob, vždy keď môže, nacvičuje si ho, trénuje na ďalšie vyšetrenie. Chce na doktora Benegasa zapôsobiť, ukázať mu, že to dokáže, aj napriek tomu, čo jej narozprával, keď ju videl naposledy, pätnásť dní predtým, ako našli Ritu mŕtvu. Stojí oproti stoličke, z ktorej práve vstala, zdvihne pravú nohu, vynesie ju do vzduchu pár centimetrov, posunie ju dopredu, až kým sa nedostane pred ľavú, dosť ďaleko, aby ten pohyb znamenal krok, potom ju položí na zem a teraz je rad na ľavej, ktorá musí urobiť to isté, presne to isté. Zdvihnúť sa. Posunúť sa vo vzduchu. Klesnúť. Zdvihnúť sa, posunúť sa vo vzduchu dopredu, klesnúť.

O to ide. Iba o to. Kráčať, aby stihla vlak o desiatej.

2

Rita zomrela v jedno popoludnie, keď sa schyľovalo k dažďu. Na poličke v jej izbe stál sklenený uškatec, sfarboval sa do fialovoružova, keď sa vlhkosť vzduchu blížila k stovke a neostávalo iné východisko, len zrážky. Práve takú farbu mal v deň jej smrti. Kúpila ho raz v lete v prímorskom letovisku Mar del Plata. Elena s Ritou tam boli na dovolenke ako každý párny rok. Každé párne leto chodili na dovolenku, až kým Elenina choroba nepremenila jej pohyby na nedôstojné pokusy. V nepárne roky zostávali doma, úspory míňali na maľovanie alebo neodkladné opravy, napríklad na opravu prasknutého potrubia, vykopanie novej žumpy, keď saponát vyhubil všetky červy, čo prevzdušňovali hlinené steny starej, či výmenu preležaného matraca. Posledný nepárny rok museli vymeniť takmer polovicu dlažby na zadnom dvore, ktorú nadvihli korene stromu, čo nebol ich, zederacha, ktorý sa

z druhej strany múru vkrádal od susedov pokútne popod zem až k nim. Prenajali si dvojizbový byt na ulici Colón, blok predtým, ako trieda začne stúpať na pahorok, ktorý sa zvažuje k moru. Rita spala v spálni a Elena v obývačke – vstávaš tak skoro, mama, že bude lepšie, keď budeš blízko kuchyne, aspoň nebudeš rušiť. Ako každý párny rok, Rita si v novinách vyznačila inzeráty na byty, čo sa zmes-tia do rozpočtu, a vybrala ten, ktorého majiteľa bývali najbližšie k ich domu, aby nemusela chodiť príďaleko, ak bude potrebovať zaplatiť a vyzdvihnúť kľúče – aj tak sú všetky viac-menej rovnaké, jeden tanier hore-dolu alebo odlišné čalúnenie kresiel, z toho sa predsa nestrieľa. Šli to dojednať spolu. Hoci by si byt prenajali tak či tak, vypýtali si fotky a majiteľa im ukázali zábery dosť vzdialenej realite, na ktorých nebolo vidieť zažratú špinu. Ale ani to nebol problém, Elena rada drhla, kým jej to telo ešte dovoľovalo. Upratovanie ju upokojovalo a zázračne pri ňom ustupovali bolesti chrbta. Bol to síce ten istý byt, ale za jedno popoludnie čistý. Nechodili na pláž. Priveľa ľudí, priveľká horúčava. Rita nerada vláčila slnečník a Elena sa na pláž neodvážila, ak nemala zaručený tieň. Aspoň zmenili prostredie, aj to stačilo. Vstávali neskôr, raňajkovali čerstvo upечené croissanty, pripravovali si jedlá

z čerstvých rýb a každý podvečer, len čo sa slnko skrylo za bytové domy, chodievali na prechádzku po Ramble. Kráčali po pobrežnej promenáde z juhu na sever a vracali sa zo severu na juh po tej, čo lemovala triedu. Škriepili sa. Stále, každý večer. Zámienka sa vždy našla. Dôležitý nebol predmet škriepky, ale škriepka sama ako vedome zvolený spôsob komunikácie. Škriepka, ktorá maskovala iný spor, ten, čo sa v nich dvíhal skryto a podľa vlastnej vôle a presahoval všetky tie škriepky. Hádali sa, akoby každé vymrštené slovo bolo bičom, najprv ním šlahla jedna, potom druhá. Zásah za zásahom. Každá slovami pálila telo súperky, akoby šlahala remeňom. Ani jedna nedala najavo bolesť, len rozdávali údery. Až kým jedna z nich, zvyčajne Rita, z boja neodišla, skôr zo strachu z vlastných slov než pre bolesť, ktorú utrhla či uštedrila, a od tej chvíle jedna kráčala dva metre pred tou druhou, hundrúc si popod nos.

Skleneného uškatca zbadala hneď v prvý deň dovolenky v obchode, kde predávali náhrdelníky z mušlí, popolníky v tvare veže Torreón del Monje, šperkovnice vykladané mušličkami, čo sa pokúšali vytvárať nejaký vzor, či vývrtky, ktorých vztýčená špirála nahrádzala istú časť anatómie chlapca, kňaza alebo gauča a na ktoré si ani jedna z nich ne-